

พระสงฆ์นักพัฒนา : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชน
ของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด

THE DEVELOPER MONKS : A PATTERN OF FOLK WISDOM APPLICATION
FOR COMMUNITY DEVELOPMENT MADE BY MONKS IN ROI-ET PROVINCE

พระมหาสมเดช วงศ์ธรรม (Phramaha Somdet Wongtham)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีความมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด และเพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๙๐ รูป/คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก แบบบันทึกผลการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปผลการวิจัย คือ ๑) สภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ (๑.๑) การบูรณะศาสนสถาน (๑.๒) การดูแลบริเวณและสิ่งแวดล้อม (๑.๓) การพัฒนาอาชีพ (๑.๔) การสงเคราะห์ชุมชน (๑.๕) การสาธารณสุข (๑.๖) การอบรมศีลธรรม (๑.๗) การสืบสานส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น (๑.๘) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ (๑.๙) การส่งเสริมการท่องเที่ยว และ ๒) รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย (๒.๑) การวางแผน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม (๒.๒) การจัดองค์กร โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด (๒.๓) การจัดคนเข้าทำงาน โดยกรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละคน (๒.๔) การสั่งการ โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อปฏิบัติงานตามแผนงาน และ (๒.๕) การควบคุมเพื่อติดตามผลตามหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

คำสำคัญ: พระสงฆ์นักพัฒนา, การจัดการพัฒนาชุมชน, รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

^๑ นักศึกษาโครงการปริญญาเอก คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

The research objectives were to examine the present situations and problems of folk wisdom applying for community development in Roi-Et Province and to study a pattern of folk wisdom applying for community development in the province. There were 90 samples and research tool included survey form, participatory observation form, in-depth interview form, focus group discussion form, and workshop records form. The results were described: 1) the present situations and problems occurred in aspects of (1.1) religious place reconstruction; (1.2) surroundings improvement; (1.3) job development; (1.4) social subsidy; (1.5) public health support; (1.6) morality training; (1.7) local culture promotion; (1.8) infrastructure development; and (1.9) tourism promotion, and 2) a pattern of folk wisdom application for community development in Roi-Et Province included (2.1) planning with participatory action; (2.2) organizing towards taskforce; (2.3) staffing based on individual expertise; (2.4) directing to follow the plan; and (2.5) controlling under the clear criteria.

Keywords: the developer monks, community development management, folk wisdom application pattern

๑. บทนำ

พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นสถานที่อบรมเผยแผ่หลักคำสอนของพระศาสนาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอดีต พระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างแนบแน่น คนในชุมชนได้รับการอบรมสั่งสอน ได้บวชเรียน อ่านออกเขียนได้โดยมีพระสงฆ์เป็นครูสอน อบรมศีลธรรม จริยธรรม และยังนำชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน ช่อมแซมถนน จัดหาแหล่งน้ำด้วยการขุดบ่อน้ำตื้นน้ำใช้ทำสะพานข้ามลำน้ำ โดยใช้ไม้ไผ่อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ปลูกพืชผักสวนครัว สร้างห้องน้ำสำหรับพระสงฆ์ สามเณร ได้ใช้อย่างสะดวก และยังได้นำชาวบ้านจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน อาทิ กิจกรรมเทศกาลออกพรรษา โดยจัดให้มีการละเล่นกีฬาพื้นบ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคน ได้มีส่วนร่วมและกิจกรรมงานบุญอื่น ๆ อย่างมากมาย เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความเคารพเลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์เข้าวัดฟังธรรม หนุ่มสาวไปร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวอีสานเปลี่ยนแปลงไป บทบาทพระสงฆ์กับชุมชนลดน้อยลงอันเกิดจากค่านิยมของคนในชุมชนสนับสนุนให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือในระดับสูง แต่บางคนหนีเรียนไปรวมกลุ่มมั่วสุมสิ่งเสพติดเรียนไม่จบ หางานทำไม่ได้ ก่อคดีข่มขืน ลักขโมย และคดีอื่น ๆ อีกมากมาย โดยใช้บริเวณวัดเป็นแหล่งมั่วสุม

ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ หรือพระสงฆ์บางรูปยังก่อคดีอาชญากรรม มั่วสุม ค้ายาเสพติด เมาสุราอระเวท ทะเลาะวิวาทกันในวัด ซึ่งเป็นข่าวซ้ำแล้วซ้ำเล่า แม้จะมีพระสงฆ์เพียงไม่กี่รูปที่ทำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อม ชาวบ้านขาดความเลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัยหัวข้อ พระสงฆ์นักพัฒนา : รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนาในเขตพื้นที่อำเภอจังหาร อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน อำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ความมุ่งหมายของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสำรวจ (Survey) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop Guideline) กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย

วัดโพธิ์คาราม อำเภอปทุมรัตน์ วัดสุทัศน์
อำเภอจตุรพักตรพิมาน วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอ
โพนทอง วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๒๐ รูป/คน
ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ (Key Informants)
ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ
เจ้าคณะตำบล นายกเทศบาล นายกองค์การ
บริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ
พัฒนาชุมชน รวม ๒๕ รูป/คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ
(Casual Informants) ได้แก่ พระสงฆ์
นักพัฒนา พระสงฆ์สามเณรในวัด
คณะกรรมการวัด พุทธศาสนิกชน ทายกทนาย
กา ชาวสวนและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม
รวม ๖๕ รูป/คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป
(General Informants) ได้แก่ ผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องในการพัฒนา นักวิชาการพัฒนา
ชุมชน ในพื้นที่ ที่ทำศึกษา จำนวน ๓๐ รูป/
คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตาม
ความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และนำเสนอ
ผลการวิจัยด้วยวิธีการแบบพรรณนาวิเคราะห์

๔. ผลการศึกษา

๔.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาในการ
จัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัด
ร้อยเอ็ด

๔.๑.๑ ด้านบูรณะศาสนสถาน
ปัจจุบันภายในบริเวณวัด กลุ่มเป้าหมายทุก
แห่ง ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามศักยภาพ
เช่น สร้างห้องน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อความ
ต้องการของพระสงฆ์สามเณร และฆราวาส
ซึ่งวัดบางแห่งมีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวเข้ามา
เที่ยวชมภายในวัดมากขึ้น ต้องสร้างห้องน้ำ
เพิ่ม โดยแยกห้องน้ำชายห้องน้ำหญิงอย่าง
ชัดเจน และยังมีบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งอื่นๆ

อีกมากมาย ทั้งนี้งบประมาณส่วนใหญ่ได้รับ
บริจาคทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์จากผู้มีจิต
ศรัทธาจนแล้วเสร็จ

ปัญหาพบว่า การพัฒนาล่าช้า อัน
เกิดจากงบประมาณน้อย เพราะต้องรอผู้
บริจาค งานทุกอย่างทำแบบค่อยเป็นค่อยไป
ถ้าพระสงฆ์นักพัฒนารูปใดที่มีชาวบ้านหรือ
พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธามาก การพัฒนา
ก็จะประสบผลสำเร็จเร็วขึ้น

๔.๑.๒ การดูแลบริเวณ และ
สิ่งแวดล้อม พบว่า วัดเป้าหมายแต่ละแห่งมี
โครงการคล้ายกัน เช่น โครงการปลูกดอกไม้
ไม้ประดับ ไม้ยืนต้น และพืชสมุนไพร เพื่อ
สร้างภูมิทัศน์ในบริเวณร่มรื่น โครงการคัด
กรองแยกขยะ โดยจัดให้มีถังรองรับขยะพร้อม
ป้ายทิ้งขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะทั่วไป
ชัดเจน โครงการปลอดสิ่งเสพติดหรือโครงการ
วัดสีขาว ทั้งนี้ทุกโครงการโดยชุมชนมีส่วนร่วม
และทุกวันพระจะมีพระสงฆ์มาแสดงปาฐกถา
ธรรม เกี่ยวกับโครงการที่จัดขึ้น จากนั้นคณะ
สงฆ์สามเณรและชาวบ้านร่วมกัน ดำเนิน
กิจกรรมตามที่กำหนดไว้

ปัญหาพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ใน
วันพระส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะกลุ่ม
วัยกลางคนไปทำงานนอกบ้าน กลุ่มวัยรุ่นวัย
หนุ่มสาวไปเรียนหนังสือ พระสงฆ์สามเณรรับ
ภาระหน้าที่ในการดำเนินงานมาก ทำให้วัด
หลายแห่งดำเนินงานได้ล่าช้า

๔.๑.๓ การพัฒนาอาชีพ พบว่า
ชาวบ้านให้ความสนใจเพราะต้องการรายได้
พระสงฆ์นักพัฒนา ได้จัดโครงการอย่าง
หลากหลาย เช่นอาชีพจักสาน โดยนำวัสดุที่มี
ในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้ไผ่ ผักตบชวา เชือกกล้วย
และเศษวัสดุที่เหลือใช้ ได้แก่ กล่องนม ขวด

พลาสติก หรือเชือกพลาสติก เชือกถักและวัสดุอื่นๆ นำมาจักสานให้เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน สิ่งของประดับตกแต่ง สามารถจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึก นำรายได้สู่ชุมชน และยังมิโครงการไถ่ชีวิต โค กระบือ เพื่อให้ชาวบ้านนำไปเลี้ยงไว้ใช้งาน เป็นการทำบุญช่วยเหลือชีวิตสัตว์ และโครงการอื่นๆอีกมาก ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

ปัญหาพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาขาดความรู้ด้านวิชาชีพ ต้องหาวิทยากรมาช่วย ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ บางโครงการต้องหยุดชะงักหรือชะลอไว้ก่อน จนกว่าจะได้งบประมาณมาสนับสนุน

๔.๑.๔ การสงเคราะห์ชุมชน พบว่าการสงเคราะห์ศพผู้เสียชีวิต เป็นโครงการยอดนิยมที่มีทุกชุมชน โครงการช่วยเหลือครอบครัวผู้ได้รับภัยพิบัติ เช่น อุทกภัย วัตภัย และอัคคีภัย โดยบริจาคทุนสมทบลักษณะเป็นครอบครัว เริ่มต้นที่ ๑๐๐ บาท ซึ่งมีคณะกรรมการดำเนินการ และแจ้ง รายรับ-รายจ่าย เป็นปัจจุบัน โครงการสวัสดิการทุนการศึกษาให้นักเรียนเรียนดีแต่รายได้น้อย และโครงการอื่น ๆ อีกหลายโครงการ ทั้งนี้ พระสงฆ์นักพัฒนา ต้องบริจาคสมทบเป็นแบบอย่างและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

ปัญหาพบว่า โครงการซ้ำซ้อนเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในสถานการณ์เกี่ยวกับผู้เสียชีวิตในชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีโครงการจากภาครัฐมากมาย เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนแม่บ้าน และกองทุนอื่นๆ ก่อตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งจะต้องเรียกเก็บเงินช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิตพร้อมกันต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก

ในวันเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาการเป็นหนี้จำเป็นเร่งด่วน ชาวบ้านเรียกว่า “หนี้ฉุกฉิน”

๔.๑.๕ การสาธารณสุข พบว่า การจัดโครงการอบรมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นที่สนใจของชาวบ้านมาก โครงการรณรงค์การทำความสะอาดบริเวณวัดและถนนทุกสายในชุมชนทุกวันพระ หรือ วันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อเปิดโอกาสให้คนทำงานและพักร้อน ได้มีส่วนร่วมร่วมตามความเหมาะสม โครงการกำจัดลูกน้ำยุงลาย เพื่อสนับสนุนโรงพยาบาลรักษาสุขภาพ และความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน

ปัญหาพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน ร่วมกับพระสงฆ์สามเณรในวัด ซึ่งไม่กรู๊ป การดำเนินกิจกรรมได้งานน้อยตามสภาพร่างกาย และยังขาดวิทยากรให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างถูกวิธี

๔.๑.๖ การอบรมศีลธรรม พบว่า วัดแต่ละแห่งได้จัดโครงการอบรมธรรมะ ในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และยังมีโครงการธรรมะเข้าสู่สถานศึกษา โดยพระสงฆ์เข้าไปบรรยาย สนทนาธรรมในโรงเรียน เน้นการแก้ปัญหาเสพติด โดยเฉพาะที่วัด ป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย จัดตั้งเป็นศูนย์แก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติด และวัดเป้าหมายยังมีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมให้ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม แก่เยาวชน และเป็นการช่วยแก้ปัญหาเสพติด

ปัญหาพบว่า การให้ความรู้ของพระสงฆ์นักพัฒนา ยังไม่เป็นที่นิยมของผู้เข้าอบรม ภาษาที่ใช้ยังไม่เหมาะสมคนฟังยังไม่เข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอ ขาดการสร้างสื่อและ

การสร้างศาสนาทายาทแทนบุคลากรที่ขาดหายไป

๔.๑.๗ การสืบสานส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น พบว่า มีโครงการจัดงาน ประเพณียิ่งใหญ่ประจำปี เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ประเพณีบุญข้าวจี๋ ที่อำเภอโพธิ์ชัย บุญคุณลานที่อำเภอปทุมรัตน์ บุญข้าวเม่าที่อำเภอจตุรพักตรพิมาน บุญบั้งไฟอำเภอจังหาร บุญทอดเทียนพรรษาที่อำเภอโพนทอง และบุญผะเหวดที่อำเภอเมืองร้อยเอ็ด และประเพณีสงกรานต์จัดขึ้นทุกแห่ง ทั้งนี้โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักส่งเสริมและสืบสานประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

ปัญหาพบว่า คนที่ไปร่วมงานส่วนใหญ่ สนใจสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำไปจำหน่ายในงานส่วนพิธีกรรม ให้ความสนใจน้อยและส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุเข้าร่วมพิธีกรรม

๔.๑.๘ การพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐานอาชีพ พบว่า วัดกลุ่มเป้าหมายได้จัดโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม โครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงวัดกลุ่มเป้าหมายทุกวัด อาจกล่าวได้ว่า เป็นโครงการหลักของพระสงฆ์นักพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานของคนในชุมชน

ปัญหาพบว่า ยังขาดพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความรู้เกี่ยวกับโครงการหรือขาดประสบการณ์ในการดำเนินงาน และปัญหาสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ พื้นที่ ที่ดำเนินโครงการหายาก ประกอบกับวิทยากรผู้ให้ความรู้ ยังไม่เพียงพอกับโครงการดังกล่าว

๔.๑.๙ การส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า วัดกลุ่มเป้าหมาย ส่วนใหญ่ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ โครงการ

ด้านสาธารณูปโภค เช่น จัดสร้างห้องน้ำห้องสุขา ดูแลรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี มีคณะกรรมการดูแลรักษาความสะอาด ด้วยวิธีจิตอาสา โดยไม่รับค่าตอบแทนอื่นใด และยังจัดการด้าน น้ำดื่ม น้ำใช้สะอาด เพียงพอกับความต้องการของผู้มาใช้บริการ ด้านลานจอดรถสะดวกปลอดภัย แผนที่บอกเส้นทาง ป้ายอธิบายหรือบอกสถานที่สำคัญในวัดและในชุมชน ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึก และจัดอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อนำเที่ยวชม และบรรยายสถานที่สำคัญภายในวัดและในชุมชน

ปัญหาพบว่า โครงการที่จัดขึ้นขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เช่น ห้องน้ำสะอาด คนดูแลรับผิดชอบมีน้อย ความสะอาดไม่เพียงพอ และสถานการณ์ในปัจจุบันจิตอาสาหายากทุกคนที่ทำงานส่วนใหญ่ต้องการค่าตอบแทน การดูแลรักษาหรือการดำเนินงานจึงเป็นภาระของพระสงฆ์สาณะในวัด ซึ่งมีน้อย การดำเนินงานหลายโครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๔.๒ รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามี ๕ รูปแบบคือ

๔.๒.๑ การวางแผน คือการวางวัตถุประสงค์ กำหนดเป้าหมายของการทำงาน ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดสถานที่งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีการประชุมคณะทำงาน

๔.๒.๒ การจัดองค์กร คือ การจัดระเบียบกิจกรรม หรือการมอบหมายงานให้ทีมคณะทำงาน ได้รับผิดชอบและปฏิบัติให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

๔.๒.๓ การจัดคนเข้าทำงาน คือการ จัดหาบุคคลให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่นโครงการยาเสพติด ต้องจัดหาวิทยากร หรือบุคคลที่จะมาให้ความรู้ เกี่ยวกับผลเสียที่ เสพยาเสพติด หรือข้อปฏิบัติเพื่อจะเลิกจาก การเสพยา วิธีบำบัดผู้เสพยา

๔.๒.๔ การสั่งการหรือการสั่งงาน คือ การแนะนำงาน และมอบหมายงาน ให้ คณะทำงานปฏิบัติงานและรับผิดชอบ เพื่อให้ งานดำเนินการตามแผนที่กำหนด โดยมี แรงจูงใจหรือมีเป้าหมายอย่างชัดเจน

๔.๒.๕ การควบคุม หมายถึง ขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติงาน ว่าได้มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ หรือไม่ เพื่อหาจุดบกพร่องของการปฏิบัติงาน มาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีข้อกำหนดหรือ กระบวนการควบคุม โดยผ่านที่ประชุม คณะทำงานได้ตกลงร่วมกัน

รูปแบบทั้งหมดดังกล่าว อยู่บน พื้นฐานของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการ จัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัด ร้อยเอ็ด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ ชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด และชุมชนอื่นทั่วทุก ภูมิภาค

๕. การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง พระสงฆ์นักพัฒนา : รูปแบบใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการ พัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ ค้นพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลให้ สอดคล้องกับความมุ่งหมาย ตามลำดับดังนี้

๕.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาในการ จัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัด ร้อยเอ็ด พบว่า วัดเป้าหมายในจังหวัดร้อยเอ็ด

ได้แก่ วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร วัดป่าเมตตา ธรรม อำเภอโพธิ์ชัย วัดโพธิการาม อำเภอ ปทุมรัตน์ วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพนทอง วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มี พระสงฆ์นักพัฒนาได้นำชาวบ้านพัฒนา วัด และชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการ ดำเนินงานตามโครงการหลายด้าน ดังนี้

๕.๑.๑ ด้านบูรณะศาสนสถาน พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร ได้สร้างห้องน้ำ สำหรับฆราวาส เพิ่มเติมจากเดิมที่อยู่แล้ว และแยกเป็นห้องน้ำ ชาย-หญิง เป็นสัดส่วน วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย บูรณะ ห้องน้ำที่ทรุดโทรม ให้มีสภาพดีใช้ได้สะดวก และสร้างเพิ่มเติมสำหรับฆราวาส โดยแยก เป็นห้องน้ำ ชาย-หญิง ห้องสุขา ชาย-หญิง แยกออกเป็นสัดส่วนเพียงพอแก่ผู้เข้ามา ปฏิบัติธรรม อบรมธรรมะภาคฤดูร้อน หรือผู้ มาศึกษาดูงานหรือนักท่องเที่ยว วัดโพธิการาม อำเภอปทุมรัตน์ เน้นการบูรณะถนนภายในวัด สัจจรไปมาสะดวก มีลานจอดรถภายในวัด สะดวกสบาย ปลอดภัย ห้องอาบน้ำ สุขา สะอาด สะดวกสบายสำหรับผู้เข้ามาสนทนา ธรรมหรือเยี่ยมชมกิจกรรมภายในวัดและใน ชุมชน วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน ปรับปรุงสถานที่บริเวณวัดไม่ให้มีน้ำขัง มีลาน จอดรถสะดวกปลอดภัยห้องอาบน้ำ ห้องสุขา สำหรับพระสงฆ์สามเณรและฆราวาส แยก เป็นสัดส่วนเพียงพอกับผู้มาใช้บริการ วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพนทอง เน้นการบูรณะ โบราณวัตถุที่ปรักหักพัง โดยเก็บเศษอิฐ หิน ปูน ไว้เป็นระเบียบ โดยเฉพาะวัดแห่งนี้เป็นวัด เก่าแก่มี ศาสน-สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ ของชุมชน ซึ่งชาวบ้านได้อนุรักษ์และสืบทอด

พิธีกรรมจากอดีตจนปัจจุบัน วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ได้บูรณะวัดโดยปรับปรุงถนนภายในวัดเป็นถนนคอนกรีตทั้งหมด เข้า-ออก สบาย และยังได้รับความร่วมมือจากชุมชนและพุทธศาสนิกชนที่มีจิตศรัทธา ร่วมกันบริจาคสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์เป็นพุทธบูชา เพื่อสักการบูชา เป็นที่พึ่งทางใจของชาวพุทธ

ปัญหาพบว่า การบูรณะศาสนสถานเป็นไปอย่างล่าช้าเพราะประสบปัญหาด้านการเงิน และวัสดุ ต้องรอการบริจาคทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ ถ้าพระสงฆ์นักพัฒนารูปใดมีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธามาก การดำเนินงานก็เป็นไปได้เร็ว และประสบความสำเร็จ ตาม วันเวลาที่กำหนด

๕.๑.๒ การดูแลบริเวณและสิ่งแวดล้อม พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร เน้นการอนุรักษ์และการปลูกป่าสมุนไพรมั้ยืนต้นซึ่งเป็นไม้ที่มีในท้องถิ่น วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นการอนุรักษ์และปลูกป่าสมุนไพรรักษาพันธุ์สิ่งแวดลอมให้ร่มรื่น วัดโพธิ์การาม อำเภอปทุมรัตต์ ส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้และสวนสมุนไพรวัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน เน้นไม้ดอกไม้ประดับและและอนุรักษ์ไม้ยืนต้นที่ให้ร่มเงา ทั้งในบริเวณวัดและในชุมชน วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพนทอง เน้นอนุรักษ์ต้นโพธิ์ ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังเชื่อว่าต้นโพธิ์เป็นต้นไม้ที่นำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชุมชน ภายในวัดมีต้นโพธิ์นับร้อยต้น ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ต้นโพธิ์ทอง” วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมือง ก่อสร้างพร้อมกับการตั้งเมืองร้อยเอ็ด ในบริเวณวัดแห่งนี้มีสระ

น้ำที่เชื่อว่ามีลูกแก้ววิเศษหลายลูก จะเรืองแสงในวันพระ ปัจจุบันสระน้ำแห่งนี้ได้รับการดูแล ขุดลอก ผักตบชวา และนำผักตบชวามาตากแห้ง เพื่อประดิษฐ์เป็น เสื้อ กระเป๋า และของใช้อื่นๆ โดยกลุ่มอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ส่งเสริมโครงการปฎิภูมิทัศน์ ซึ่งมีพระสงฆ์นักพัฒนาควบคุมดูแลอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำงานได้ล่าช้า วัยกลางคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมจะเป็นผู้นำชุมชน แต่ไม่ต่อเนื่องด้วยภารกิจส่วนตัว ส่วนวัยรุ่นหรือวัยหนุ่มสาวต้องเข้ามาเรียนหนังสือ มาร่วมได้เป็นบางครั้ง พระสงฆ์สามเณรรับภาระหนักเพราะแต่ละวัดมีพระสงฆ์สามเณรเพียงไม่กี่รูป โดยเฉพาะสามเณร ซึ่งหายาก ไม่นิยมมาบวชเรียน

๕.๑.๓ การพัฒนาอาชีพ พบว่า วัดเป้าหมายแต่ละแห่งมีโครงการพัฒนาอาชีพอย่างหลากหลาย เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพสร้างรายได้ ให้คนในชุมชน และยังช่วยแก้ปัญหาคนว่างงาน เช่น วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร เน้นการปลูกพืชผักสวนครัวและหน่อไม้ ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้ชุมชนเป็นอย่างมาก วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นอาชีพจักสานเส้นพลาสติกให้เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้า โดยประยุกต์ให้เป็นรูปทรงกลม ทรงสี่เหลี่ยม แบบมีฝาปิดและไม่มีฝาปิด เพื่อให้ลูกค้าได้เลือกอย่างหลากหลาย วัดโพธิ์การาม อำเภอปทุมรัตต์ ส่งเสริมอาชีพทอผ้า ทอเสื่ออกอาชีพจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เน้นความเป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้เป็นสินค้าขายดี มีรายได้เพิ่มแก่ชุมชนมากขึ้น วัดสุทัศน์

อำเภอจตุรพักตรพิมาน เน้นอาชีพทำขนมหวาน ขนมแห้ง จำหน่ายขายส่งตามกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีลูกค้ามารับที่กลุ่มทุกวัน วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพททอง เน้นอาชีพทอเสื่ออกและประยุกต์เป็นเครื่องใช้อย่างหลากหลาย วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เน้นทำอาชีพขนมหวาน ขนมพื้นบ้าน เช่น ข้าวต้มมัด ข้าวต้มผัด ขนมเทียน ขนมครก ขนมดอกบัว เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม ไม่ว่างงาน

ปัญหาพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาขาดความรู้ด้านวิชาชีพ การดำเนินงานต้องลงทุนจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ตามโครงการที่จัดตั้งขึ้น บางครั้งต้องชะลอโครงการเนื่องจากประสบปัญหาด้านวิทยากรหรือปัญหาเงินทุนสนับสนุนไม่เพียงพอ แต่ก็พยายามจนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของชุมชน และเป็นการเผยแผ่วัฒนธรรมของชุมชนชาวร้อยเอ็ด

สอดคล้องกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดย ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เน้นว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกัน และพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่า หรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม” และ เอฟเวอเรท เอ็ม.โรเจอร์ ผู้เขียนงาน ชื่อ “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่ เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมภายนอก เข้ามามากกว่า เกิดจาก

การประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม^๒

๕.๑.๔ การสงเคราะห์ชุมชน พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร ได้จัดตั้งโครงการสงเคราะห์ศพสมาชิกในชุมชนที่เสียชีวิต เป็นการช่วยเหลือครอบครัวสมาชิกที่เสียชีวิต วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นการบำบัดผู้เลิกยาเสพติด และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดโพธิการาม อำเภอปทุมรัตน์ เน้นสวัสดิการสงเคราะห์ศพ สวัสดิการทุนการศึกษา วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จัดสวัสดิการสงเคราะห์ศพสมาชิกในชุมชนที่เสียชีวิต วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพททอง เน้นจัดสวัสดิการสงเคราะห์ศพผู้เสียชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยเหลือภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวของผู้เสียชีวิต วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เน้นสวัสดิการทุนการศึกษา และโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอันเกิดจากภูมิปัญญาพื้นบ้านในการระดมทุนก่อสร้างอาคารและอื่นๆ

ปัญหาพบว่า โครงการสวัสดิการดังกล่าวเป็นโครงการซ้ำซ้อนโดยเฉพาะโครงการสวัสดิการสงเคราะห์ศพ แต่ละชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการหลากหลาย เมื่อ

^๒ ทรงคุณ จันทจร, การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการจัดการศึกษาและศาสนา เพื่อความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการศึกษาและศาสนาระหว่างไทยลาว, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๙) หน้า ๑๒๐-๑๒๔.

สมาชิกในกลุ่มหรือในชุมชนเสียชีวิต แต่ละครอบครัวต้องนำเงินไปช่วยเหลือศพหลายร้อย เกิดปัญหาตามมาคือ หาเงินไม่ได้ต้องไปกู้ยืมเงินจากนายทุน ร้อยละ ๕ บาท ถึง ๑๐ บาท แม้จะกู้ยืมเพียงวันเดียว แต่ก็เป็นการจำเป็นเร่งด่วน เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนก็อาจกล่าวได้ หรือเป็นนวัตกรรมยอดนิยมของสังคมยุคปัจจุบัน

๕.๑.๕ การสาธารณสุข พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจันทบุรี การทำความสะอาด การกำจัดขยะ อย่างถูกวิธี โดยมีนักวิชาการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเข้ามาให้ความรู้ วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นการรักษาความสะอาด การคัดแยกขยะ วัดโพธิ์การาม อำเภอปทุมรัตน์ เน้นการอบรมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและการคัดแยกขยะ โดยรณรงค์ให้มีถังเก็บขยะทุกครัวเรือน นำไปกำจัดให้ถูกวิธี วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน เน้นการคัดแยกขยะให้ถูกถัง ผึ่งให้ถูกวิธี ไม่มีแมลงวันตอม ปลอดภัย ปลอดภัยโรค วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพธิ์ทอง เน้นการกำจัดขยะ และรณรงค์ให้ผู้สูงอายุออกกำลังกายให้ถูกวิธี โดยวิทยากรต้นแบบจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เน้นโครงการกำจัดขยะ กำจัดลูกน้ำยุ่งลาย โดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นำมาใช้ในการจัดการ

ปัญหาพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย แต่ความสนใจและความต้องการของชุมชนมีมาก ด้วยความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน รับจ้างรายวัน ถ้าหยุด รายได้ก็หยุดตาม สมาชิกในครอบครัวอดอยากเดือดร้อน เกิดปัญหาอีกมากมายในครอบครัว

๕.๑.๖ การอบรมศีลธรรม พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจันทบุรี จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียน และพุทธศาสนิกชนในวันธรรมสวนะ ส่งเสริมการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นการอบรมเยาวชน โดยจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดโพธิ์การาม อำเภอปทุมรัตน์ เน้นการลด เลิก อบายมุข โครงการปลอดเหล้าในงานต่างๆที่จัดขึ้นในชุมชน วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน โครงการปลอดเหล้าในชุมชน วัดสีขาว เพื่อสร้างความตระหนักในชุมชน เลิกการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภอโพธิ์ทอง โครงการวัดสีขาว ปลอดเหล้าในการจัดงาน ฝึกให้ชุมชนได้ปรับตัวในการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย ประหยัด ปลอดภัย ไม่มีคนเมาอาละวาด วัดสระแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โครงการวัดปลอดเหล้า ปลอดสิ่งเสพติด โดยจัดอบรมพระสงฆ์สามเณรในวัดและนิมนต์ทุกวัดในเขตเทศบาล เข้าร่วมอบรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พุทธศาสนิกชน หรือคนในชุมชน

ปัญหาพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนายังขาดเทคนิคในการอบรมให้ความรู้ กระบวนการ วิธีการถ่ายทอดยังไม่เป็นที่สนใจของผู้เข้าอบรม การใช้สื่อยังไม่หลากหลาย ยิ่งกว่านั้น ศาสนทายาทที่จะมาทดแทนบุคคลากรที่หายไปมีน้อยพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความเฉลียวฉลาด มีเทคนิคการสนทนาธรรมที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจพุทธศาสนิกชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ว่าจะจัดในบริเวณวัดหรือในชุมชน ปัจจุบันมีน้อยและนับวันจะหายไปจากชุมชน ซึ่งควรจะได้รับส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลลักษณ์ ชูชาติ^๓ ได้ศึกษารูปแบบ กระบวนการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่ารูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ ได้แก่ ๑) กระบวนการเรียนรู้ที่ ประสบผลสำเร็จ พัฒนาจากคนไปสู่คน สู่กลุ่ม และกลุ่มไปสู่กลุ่ม ๒) เริ่มจากการสร้างผู้นำ สร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงภูมิ ปัญญาเดิม ไปสู่วิทยาการสมัยใหม่ ๓) การ ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ร่วมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก และยังเป็นการทำงานกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน

๕.๑.๗ การสืบสานส่งเสริมประเพณี ท้องถิ่น พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร ได้จัด ประเพณีแห่เทียน เวียนเทียนเข้าพรรษา ประเพณีบุญผะเหวด วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย สืบสานงานบุญปริวาสกรรม เป็นงานพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่ จัดขึ้นช่วงเดือน มกราคม ของทุกปี วัดโพธิการาม อำเภอปทุม รัตน์ จัดประเพณีบุญบังไฟยิ่งใหญ่ทุกปี และประเพณีบุญสิบสองเดือน ตามฮีตสิบสอง ของชาวอีสาน วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตร พیمان ประเพณีสงกรานต์ เพื่อปลูกจิตสำนึก ให้คนในชุมชนเป็นคนกตัญญูรู้คุณ วัดโพธิ์ร้อย ต้น อำเภอโพหนอง ประเพณีสงกรานต์และ บุญมหาชาติ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้มี

ส่วนร่วมในพิธีกรรม โดยจัดในช่วงเดือน เมษายนของทุกปี วัดสระแก้ว อำเภอเมือง ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จัดประเพณี สงกรานต์ บุญผะเหวด และแห่เทียน เข้าพรรษา และกนข้าวทิพย์ โดยให้ชุมชนเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการ ประดับตกแต่ง ขบวนแห่สิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรม บริจาค ปัจจัยไทยทาน เพื่อสนับสนุนการจัดงาน ทั้งนี้ บนพื้นฐานการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของ พระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละวัดดังกล่าว

ปัญหาพบว่า การจัดงานประเพณี ท้องถิ่นแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณเป็น จำนวนมาก ซึ่งพระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละรูป ต้องสร้างแรงศรัทธาด้วยวิธีการหลากหลายอัน เกิดจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา บริจาค ปัจจัย รวมถึงกำลังกาย กำลังสติปัญญา เข้า มาร่วมกิจกรรมให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ กำหนด และยังพบว่าปัญหาในการจัดงาน ประเพณีท้องถิ่น จะมีร้านค้าเคลื่อนที่นำ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ไปจำหน่าย ส่งผล กระทบให้เกิดปัญหา เมาสุราอาละวาด ทะเลาะวิวาท จนถึงขั้นรุนแรง เกิดความ เสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน แม้จะมีการ ควบคุมอย่างเข้มแข็งจากฝ่ายปกครองท้องถิ่น

๕.๑.๘ การพัฒนาโครงการสร้าง พื้นฐานอาชีพ พบว่า วัดป่าม่วง อำเภอจังหาร ได้ดำเนินโครงการสร้างระบบสาธารณูปโภค เน้นไฟสว่างถนนทางเข้า ท่อระบายน้ำ และมี และมีน้ำดื่มน้ำใช้สะดวกสบายทุกครัวเรือน วัดป่าเมตตาธรรม อำเภอโพธิ์ชัย เน้นระบบ สาธารณูปโภค โดยมีคำขวัญว่า “น้ำไหล ไฟ สว่าง ถนนหนทางสะดวกปลอดภัย” วัดโพธิ การาม อำเภอปทุมรัตน์ เน้นการพัฒนาความ

^๓ วิมลลักษณ์ ชูชาติ, การนำเสนอ รูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐) หน้า ๑๘๙-๑๙๐)

พร้อมของเด็ก โดยตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด เพื่อช่วยเหลือลูกหลานที่พ่อแม่ออกไปทำงาน นอกบ้านหรือทำงานในกรุงเทพฯ โดยมีแนวคิดที่ว่า “ห่วงใยลูกหลาน บริการด้วยใจ” วัดสุทัศน์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน เน้นการดูแลระบบสาธารณสุขปโภค เช่น ท่อระบายน้ำ ถนนทางเข้า และติดไฟส่องสว่างปราศจากมูมมิต วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภโพนทอง เน้นระบบสาธารณสุขปโภค น้ำไหล ไฟสว่าง เต็มน้ำสะอาด ทุกครัวเรือน และปราศจากโรคระบาด ชุมชนอยู่ดีมีสุขทั่วหน้า วัดสระแก้ว อำเภเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เน้นการคัดแยกขยะ ทั้งเป็นที่ กำจัดถูกวิธี ชุมชนปราศจากโรคระบาด

ปัญหาพบว่า ยังขาดพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มีความรู้เกี่ยวกับโครงการหรือมีประสบการณ์น้อย การดำเนินโครงการต้องขอความร่วมมือจากองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินงานล่าช้า

๕.๑.๙ การส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า วัดป่าม่วง อำเภोजันหาร จัดโครงการสวนสมุนไพร พิพิธภัณฑ์ชุมชน และปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น อนุรักษ์ป่าธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นป่าชุมชนที่สมบูรณ์

วัดป่าเมตตาธรรม อำเภโพนชัย เน้นการจดภูมิทัศน์สวนป่าซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑๐๐ ไร่ ให้มีความร่มรื่น และในบริเวณวัดยังมีแผ่นหินสลักพุทธประวัติ รูปปั้นสัตว์นรก ประเภทต่างๆ โดยจัดเป็นหมวดหมู่ และยังมีสวนสมุนไพรนานาพันธุ์ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาอย่างหลากหลาย วัดโพธิการาม อำเภอพนุรัตน์ มีศิลปกรรม ประติมากรรมจากพุทธศิลป์ และสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่น่าสนใจ ทั้งนี้ทางวัดได้จัดอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อเป็น

ผู้นำเที่ยวชม และยังพบว่า วัดแห่งนี้ได้บูรณะปรับปรุงห้องอาบน้ำ ห้องสุขา ลานจอดรถ และร้านจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึก อันเกิดจากภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน วัดสุทัศน์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง หากบุคคลใดจะไปสอบแข่งขันเข้าเรียน เข้าทำงาน นิยมไปขอพรจากท่าน เชื่อว่า ท่านจะช่วยดลบันดาลให้สอบแข่งขันได้ ดังปรารภและในบริเวณวัดแห่งนี้ ยังมีลานจอดรถ สะดวกสบาย ห้องน้ำ-ห้องสุขา แยกห้องน้ำ ชาย หญิง เป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสม วัดโพธิ์ร้อยต้น อำเภโพนทอง มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อ และยังมีต้นโพธิ์ใบสีทองเหลืองอร่ามเกิดขึ้นตามกำแพงวัด สร้างความอัศจรรย์แก่ผู้พบเห็น ยิ่งกว่านั้น บริเวณวัดแห่งนี้ ยังร่มรื่นไปด้วยต้นโพธิ์นับร้อยต้น ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัด และชื่อหมู่บ้าน “โพธิ์ร้อยต้น” วัดสระแก้ว อำเภเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เน้นเรื่องการศึกษา จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน และวัดแห่งนี้ยังมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่สวยงาม เชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ หากใครไปกราบไหว้ขอพรจะประสบผลสำเร็จตั้งใจปรารภ

ปัญหาพบว่า กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่พระสงฆ์นักพัฒนาจัดขึ้นอย่างหลากหลาย ส่วนใหญ่ประสบปัญหา ผู้รับผิดชอบมีน้อยดูแลไม่ทั่วถึง การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ประกอบกับสามเณรในวัดมีเียงไม่กี่รูป โดยเฉพาะสามเณรหายาก เพราะปัจจุบันเยาวชนไม่นิยมบวชหรือบวชเรียน การดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์ นักพัฒนาต้องพึ่งพาชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม แต่ละโครงการประสบอุปสรรคปัญหา

นานัปการ แต่ก็ใช้ความพยายามต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้ มีอาชีพ มีรายได้ ตามความต้องการของชุมชน และสามารถนำสิ่งเหล่านั้นนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิต

สอดคล้องกับ พระจักรวาล หรืออง บุตรศรี^๔ ได้ศึกษาบทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัดพระบาทภูพานคำ พบว่า วัดมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะมีองค์ประกอบทางศาสนาที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะที่วัดแห่งนี้ มีพระจำพรรษาทุกปี ซึ่งพระสงฆ์เป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติศาสนกิจ ประพฤติดี ประพฤติชอบ เป็นผู้นำในการพัฒนา โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และดำรงอยู่คู่สังคมชาวพุทธตลอดไป

๕.๓ รูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามี ๕ รูปแบบคือ

๕.๓.๑ รูปแบบการวางแผน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนลงมือทำงาน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ในวัด และฆราวาสในชุมชน ประชุมร่วมกัน

^๔ พระจักรวาล หรือองบุตรศรี, บทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม :กรณีศึกษาวัดพระบาทภูพานคำ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน : ๒๕๕๘), หน้า ๑๘๖.

๕.๓.๒ รูปแบบการจัดองค์กร ดำเนินการหลังจากประชุมวางแผนแล้วจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด โดยผ่านที่ประชุมคณะสงฆ์และชาวบ้าน เพื่อมอบหมายงานให้รับผิดชอบ

๕.๓.๓ รูปแบบการจัดคนเข้าทำงาน หมายถึงการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล

๕.๓.๔ รูปแบบการสั่งการหรือการสั่งงาน เป็นการเริ่มต้นการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ปฏิภาณไหวพริบอันเกิดจากภูมิปัญญาพื้นบ้านของพระสงฆ์นักพัฒนา

๕.๓.๕ รูปแบบการควบคุม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการให้กำลังใจผู้ปฏิบัติงาน โดยการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อช่วยเหลือหากมีปัญหา ทั้งนี้ต้องกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน

รูปแบบทั้งหมดดังกล่าว อยู่บนพื้นฐานการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของคนในท้องถิ่นหรือในชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด สอดคล้องทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม โดย มาลินอสกี (ค.ศ. ๑๘๘๔-๑๙๔๒) เสนอว่า องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมต่างได้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการความจำเป็นของมนุษย์ การรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคม มีการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นใช้ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำการตามแบบที่กำหนด เพื่อให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิด

ของ ดุษฎี อายุวัฒน์ และคณะ^๕ อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการให้โอกาสประชาชนเข้ามาร่วมดำเนินงาน จากกระบวนการเบื้องต้นจนถึงการสิ้นสุด ซึ่งอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมโดยตลอด หรือเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้ มีทั้งรายบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชน สภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชน และรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแต่ละวัดมีรูปแบบการจัดการที่หลากหลายนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรนำผลวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยศึกษาจากสภาพปัจจุบัน และปัญหาแต่ละด้าน และรูปแบบการจัดการพัฒนาชุมชน เพื่อนำไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนทั่วไป

และควรเสนอข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป

๖.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชนให้มีความหลากหลาย เหมาะกับสภาพความจำเป็นพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่น และมุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการพัฒนาชุมชน เพื่อให้สอดคล้องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา

^๕ ดุษฎี อายุวัฒน์ และคณะ, การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานวันศาสตร์ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวบ้านห้วยม่วง, **วิทยานิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น : ๒๕๓๕), หน้า ๗.

บรรณานุกรม

- ดุขฎฐิ อายุวัฒน์ และคณะ. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานวันศาสตร์ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน
ชาวบ้านห้วยม่วง. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.
- ทรงคุณ จันทจร. การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการจัดการศึกษาและศาสนาเพื่อความร่วมมือในการ
พัฒนารูปแบบและกระบวนการศึกษาและศาสนาระหว่างไทยลาว. กาลสินธุ์ : ประสาน
การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พระจักรวาล หรือ บุดรศรี. บทบาทของวัดกับการสืบสานวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัดพระบาทภูพาน
คำ อำเภอบุขลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ มจร. วิทยาเขตอีสาน :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.
- พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน
เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺติสิโล).
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- มาโนช ตันชวณิชย์. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,”
ใน ผลงานวิจัยทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙.
- วิมลลักษณ์ ชูชาติ. การนำเสนอรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สำหรับการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้. วิทยานิพนธ์ (ค.ด.) : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สมคิด เพ็งอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทรรศนะของพระสงฆ์
และเจ้าหน้าที่สี่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ กศ.
ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕.

